

УДК 347.77.028
DOI

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ, СТВОРЕНІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ

Гончар А.А.

SPECIFICS OF RECOGNIZING PROPERTY RIGHTS TO INTELLECTUAL PROPERTY OBJECTS CREATED BY MILITARY PERSONNEL

Honchar A.A.

У статті здійснено комплексний теоретико-правовий аналіз трансформації механізму набуття майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, що відбулася у 2025 році. Досліджено новели законодавства, зокрема Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку з проходженням військової служби» від 21.08.2025 № 4585-IX та зміни до Цивільного кодексу України.

Встановлено, що законодавець запровадив імперативну модель переходу майнових прав до держави: відтепер права на об'єкти, створені військовослужбовцями у зв'язку з виконанням службових обов'язків, переходять до держави автоматично (ipso jure) в момент створення, що усуває необхідність укладення додаткових договорів відчуження та вирішує проблему бюрократичних перешкод в умовах воєнного стану.

Автором проведено глибоку порівняльну характеристику правової природи трудових та військово-службових відносин. Доведено, що ключова відмінність полягає у вольовому аспекті: якщо у трудових відносинах виконання службового завдання базується на добровільній згоді (трудовий договір), то у військових відносинах воно є виконанням імперативного наказу командира під загрозою настання кримінальної відповідальності. Це унеможливує застосування презумпції спільної власності на об'єкти інтелектуальної власності, характерної для трудового права.

Обґрунтовано доктринальний підхід щодо первинного набуття державою прав на військові об'єкти інтелектуальної власності. Виявлено суттєву колізію між новим регулюванням та статтею 41 Конституції України в частині обмеження права особи володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної діяльності: повне відчуження прав без законодавчо закріпленого механізму справедливої компенсації створює ризики порушення балансу інтересів та може призвести до демотивації особового складу.

Особливу увагу приділено проблемі диспропорції у стимулюванні інновацій. Проаналізовано контраст між жорстким адміністративним регулюванням прав фізичних осіб-військовослужбовців та ліберальним податковим і регуляторним режимом для юридичних осіб-резидентів Дефенс Сіті. Виявлено, що така асиметрія стимулів може призвести до відтоку інтелектуального капіталу з армії та «мінізації» розробок.

Запропоновано шляхи вдосконалення законодавства для забезпечення балансу між інтересами національної безпеки та правами авторів-військовослужбовців.

Ключові слова: інтелектуальна власність, майнові права, військовослужбовець, службовий винахід, національна безпека, трансфер технологій, справедлива винагорода, Дефенс Сіті.

Постановка проблеми.

Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України стала каталізатором безпрецедентного розвитку військових технологій (Military Tech). Характер сучасних бойових дій, широке застосування безпілотних систем, засобів радіоелектронної боротьби та спеціалізованого програмного забезпечення вивели на передній план проблему правової невизначеності щодо визнання прав на об'єкти інтелектуальної власності, створені безпосередньо у військових підрозділах. Тривалий час вітчизняне законодавство регулювало питання «службових» творів та винаходів виключно в парадигмі трудових або цивільно-правових відносин, залишаючи науково-технічні доробки військовослужбовців-винахідників поза правовим полем.

Події, які відбулися на законодавчому рівні у 2025 році, зокрема прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку з проходженням військової служби» від 21.08.2025 № 4585-IX та зміни до Цивільного кодексу України ліквідували цю прогалину, запровадивши імперативну модель переходу майнових прав до держави. Однак такий підхід висвітлив нову науково-практичну проблему: необхідність теоретичного обґрунтування обмеження конституційних прав військовослужбовців на результати їхньої інтелектуальної діяльності та пошуку балансу між інтересами національної безпеки та мотивацією творця.

Аналіз останніх досліджень.

Проблематика правового режиму службових об'єктів інтелектуальної власності ґрунтовно досліджувалася у працях таких вітчизняних цивілістів, правників і дослідників, як Г. О. Андрощук, А. О. Кодинець, О. О. Штефан, Ю. М. Капиця, О. Ф. Дорошенко., І. Є. Якубівський, тощо. Вченими детально проаналізовано механізми розподілу прав у системі «роботодавець –

працівник» на підставі ст. 429 ЦК України, акцентуючи увагу на договірних засадах та спільній власності [7, с. 113].

Специфіку правової охорони інтелектуальної власності у сфері оборони, зокрема при створенні озброєння та військової техніки, висвітлено у працях О. Б. Заїківського та О. А. Оністрата. Зокрема, було вказано на необхідність посилення державного контролю за результатами інтелектуальної діяльності, створеними за державні кошти; визначено недосконалість нормативної бази у сфері озброєння та військової техніки [5, с. 35].

Окремий пласт наукових розвідок присвячено дослідженню інтелектуальної власності крізь призму національної та економічної безпеки, що є вкрай актуальним для військової сфери. Так, Л. М. Лотоха розглядає інтелектуальну власність як стратегічний ресурс та інтегральну складову системи забезпечення національної безпеки, наголошуючи на необхідності формування дієвого економіко-правового механізму її охорони [6].

Вагомим є внесок О. С. Марченко, яка ввела в науковий обіг поняття «інтелектуальної безпеки» в контексті економіки знань. Вчена стверджує, що безпека людського розвитку є первинною, а її основою виступає безпека інтелектуального розвитку особистості [9, с. 278]. Ця теза є ключовою для розуміння мотивації військовослужбовця-винахідника: без гарантій захисту його інтересів неможливий розвиток інтелектуального потенціалу армії.

Проблематику внутрішніх загроз та захисту інтелектуальної власності на мікрорівні (рівні підприємства) ґрунтовно розробили Л. В. Перевалова та М. Г. Окладна. Вони класифікують загрози економічній безпеці, виокремлюючи ризики втрати інтелектуального капіталу через недосконалість системи управління та стимулювання персоналу [10, с. 21]. Водночас, О. Б. Бутнік-Сіверський та В. О.

Петренко обґрунтовують концепцію створення «інноваційно-інтелектуального середовища» у сфері оборони, яке має поєднувати адміністративні важелі з економічними стимулами для ефективної комерціалізації розробок [2, с. 220].

Разом з тим, більшість існуючих досліджень ґрунтуються на презумпції рівності сторін, притаманній трудовому праву, і не враховують кардинальних змін, що відбулися у 2025 році. Тема правової природи військової служби як *специфічної* підстави виникнення прав інтелектуальної власності, відмінної від трудових відносин, залишається малодослідженою. Новели законодавства 2025 року, що запровадили дихотомію регулювання (цивільне vs військове), ще не стали предметом комплексного доктринального аналізу. Зокрема, невирішеним залишається питання конституційності повної передачі майнових прав державі без чіткого механізму виплати справедливої винагороди військовослужбовцям.

Метою даної статті є комплексний правовий аналіз особливостей визнання майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, створені військовослужбовцями під час проходження військової служби з урахуванням оновленого законодавства у цій сфері.

Викладення основного матеріалу. Традиційна модель «службового твору/винаходу» (ст. 429 Цивільного кодексу України в редакції до 2025 року) базувалася на конструкції трудового договору. Згідно з Кодексом законів про працю України, трудові відносини передбачають виконання роботи за винагороду, підпорядкування правилам внутрішнього розпорядку, але при цьому зберігають елементи договірної свободи сторін. А. О. Кодинець слушно зауважує, що у цивільних правовідносинах ключовим є саме договірний розподіл прав, де «трудоий договір є юридичним фактом, що

опосередковує перехід майнових прав від працівника до роботодавця» [7, с. 115].

Натомість військова служба, згідно з Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу» є державною службою особливого характеру [11, ст. 2]. Її сутність полягає не у продажу робочої сили, а у виконанні конституційного обов'язку із захисту Вітчизни [8, ст. 65]. На військовослужбовців не поширюється законодавство про працю (окрім окремих гарантій). Відносини базуються на принципах єдиноначальності, суворої дисципліни та безумовного виконання наказів (статутних відносинах).

Варто наголосити на фундаментальній відмінності у вольовому аспекті створення об'єкта інтелектуальної власності у цих двох режимах. Якщо у трудових відносинах службове завдання є частиною трудової функції, яку працівник погодився виконувати добровільно при підписанні контракту, то у військових відносинах наказ командира має імперативний характер і не підлягає обговоренню. Як зазначають дослідники О. Б. Заїківський та О. А. Оністрат, специфіка сектору оборони вимагає жорсткого контролю над результатами інтелектуальної діяльності, оскільки неконтрольоване використання винаходів може зашкодити національній безпеці [5, с. 38]. Саме тому застосування старої редакції ст. 429 Цивільного кодексу України до військових було неможливим: наказ командира створити програмний код для БПЛА не є тотожним «службовому завданню» в розумінні трудового права. Це створило правовий вакуум, який роками блокував легальну постановку на баланс та комерціалізацію винаходів та інших об'єктів інтелектуальної власності, створених в армії.

Ключові відмінності, що впливають на режим інтелектуальної власності, наведено у Таблиці.

Таблиця

Порівняльна характеристика умов створення ОІВ у трудових та військових відносинах

Критерій порівняння	Трудові відносини	Військова служба
Правова основа	Трудовий договір (контракт), КЗпП	Закон про військовий обов'язок, Статуту ЗСУ, Закон № 4585-IX
Вольовий аспект	Добровільна згода на виконання роботи	Імперативний обов'язок виконання наказу (під загрозою кримінальної відповідальності)
Характер завдання	Службове завдання в межах трудової функції	Бойовий наказ, розпорядження командира, статутний обов'язок
Режим робочого часу	Нормований (40 годин/тиждень)	Ненормований (особливий період, цілодобова готовність)
Власність на засоби	Засоби роботодавця	Військове майно, зброя, техніка, часто трофейне обладнання
Розподіл прав (до 2025)	Спільна власність (презумпція)	Правова невизначеність

Прийнятий у 2025 році пакет законів у зазначеній сфері запровадив чітке розмежування правових режимів. Нова редакція ч. 2 ст. 429 Цивільного кодексу України встановлює дуалістичну модель розподілу прав:

1. Цивільно-правову (трудову): майнові права належать працівникові та роботодавцю *спільно*, якщо інше не встановлено договором.

2. Військово-службову: майнові права на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням службових обов'язків під час проходження військової служби, належать суб'єкту, визначеному законом (тобто державі в особі відповідного органу військового управління) [12].

Отже, фактично встановлюється імперативний режим переходу 100% майнових прав до держави в момент створення об'єкта. Цей перехід відбувається автоматично (*ipso jure*), не потребуючи укладення додаткових договорів про відчуження прав. Це вирішує багаторічну проблему бюрократичних перешкод, коли для постановки, наприклад, майнових прав на винахід або інші об'єкти інтелектуальної власності на облік потрібно було підписувати стоси паперів з автором, якого могли

перевести в іншу частину або який міг загинути.

Легітимація переходу прав до держави у новому законодавстві безумовно, потребуватиме теоретичного обґрунтування. Так, В. С. Дмитришин у своєму дослідженні розглядає складну дихотомію способів виникнення прав інтелектуальної власності. Науковець висуває тезу про те, що роботодавець (юридична особа) набуває майнові права на службовий об'єкт у первинний спосіб [4, с. 29].

Це революційний підхід для розуміння військових правовідносин. Традиційна концепція передбачає, що права спочатку виникають у творця, а потім переходять до роботодавця (похідне набуття), що створює момент «відчуження». Натомість концепція первинного набуття стверджує, що закон може визначити роботодавця первинним суб'єктом прав з моменту створення об'єкта. Застосовуючи цю логіку, держава, забезпечуючи військового всім необхідним, діє як роботодавець, у якого права виникають автоматично, *ipso jure*. Це знімає питання про примусове вилучення власності, оскільки у військовослужбовця майнові права просто не виникають.

В. С. Дмитришин також акцентує увагу на важливості процесуальних норм -

документального оформлення «службового завдання» (плани робіт, накази). Він зазначає, що саме ці документи є юридичними фактами, що запускають режим службового твору [4, с. 30]. У військовослужбовців аналогом таких документів виступають накази командира.

Ст. 43² Закону № 4585-IX визначає, що права належать державі в особі «відповідного органу військового управління» [12]. На практиці це означає децентралізацію володіння на першому етапі з подальшою централізацією, де *первинним балансоутримувачем* є військова частина, де проходить службу автор, а *розпорядником* є Міністерство оборони України (або інші центральні органи виконавчої влади сектору безпеки та оборони). Така структура створює виклики для управління, адже командир бригади на передовій не має у штаті патентних повірених і не може ефективно керувати портфелем інтелектуальної власності. Це створює ризик того, що майнові права будуть «мертвим вантажем» лежати на балансі частини, не приносячи користі, або будуть втрачені через можливу недбалість.

До того ж, специфіка військової творчості полягає у розмитості меж між «службовим» та «особистим». В умовах бойових дій військовослужбовець перебуває на службі цілодобово. Законодавець у новій редакції ст. 429 Цивільного кодексу України та Законі № 4585-IX пішов шляхом розширеного тлумачення підстав набуття прав державою:

1. у зв'язку з виконанням службових обов'язків (відповідно до посадових інструкцій (функціональних обов'язків) та/або наказу, розпорядження командира (начальника);

2. у зв'язку з використанням службової інформації, досвіду, отриманого під час проходження військової служби, озброєння,

військової та спеціальної техніки або іншого військового майна, тощо [12].

С. І. Шимон та О. А. Лупало відзначено спрощення дефініції «службового твору» у чинному законодавстві. Якщо раніше вимагалось чітке «службове завдання», то чинне законодавство використовує інше формулювання – твір, створений «у зв'язку з виконанням обов'язків» [16, с. 157].

Автори наголошують, що така зміна усуває можливість для працівника заперечувати службовий статус твору через відсутність окремого паперового наказу. У новому Законі № 4585-IX цей підхід гіперболізовано: критерієм переходу прав стало не лише виконання обов'язків, а й використання «досвіду, отриманого під час служби». С. І. Шимон та О. А. Лупало застерігають, що така широка дефініція вимагає від роботодавця «максимальної конкретизації вимог» у договорах, щоб уникнути конфліктів [16, с. 158]. У військовій сфері, де договір замінено присягою, така конкретизація відсутня, що створює ризик привласнення державою об'єктів, створених військовим у «вільний час» (наприклад, під час ротації або відпустки), але з використанням набутих навичок.

Попри вирішення проблеми правової невизначеності, обрана законодавцем модель викликає застереження щодо її відповідності статті 41 Конституції України, яка гарантує кожному право «володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності» [8, ст. 41]. Закон № 4585-IX фактично позбавляє військовослужбовця-автора однієї з ключових складових права власності – права розпорядження. На відміну від цивільного автора-винахідника, який є співвласником патенту, мобілізований інженер, який створив аналогічний винахід, відчуває 100% прав державі імперативно в обмін на грошове забезпечення, яке є платою за службу, а не за

винахідницьку діяльність, яка часто є ініціативною та виходить за межі посадових обов'язків. Такий підхід створює невинуватиту дискримінацію за ознакою статусу особи (військовий vs цивільний).

Варто зазначити, що згаданий дисбаланс прав несе в собі не лише соціальні, а й конкретні економічні загрози, на які звертає увагу Г. О. Андрощук. Аналізуючи практику комерціалізації технологій подвійного призначення, дослідник вказує на небезпеку «тінізації» винаходів у державному секторі. Історії відомі випадки (наприклад, ситуація довкола станції радіотехнічної розвідки «Кольчуга»), коли через відсутність чіткого механізму набуття прав державою, охоронні документи на розробки, створені за бюджетні кошти, реєструвалися на приватних фізичних осіб. Це призводило до того, що державні підприємства були змушені сплачувати роялті приватним особам за власні ж технології або втрачали контроль над їх експортом [1, с. 64].

Новий Закон № 4585-IX, запроваджуючи імперативний перехід прав до держави, фактично блокує подібні «тіньові» схеми реєстрації на приватних осіб. Однак, усуваючи одну крайність, законодавець наближається до іншої – повної демотивації творця. Як зазначають О. Б. Бутнік-Сіверський та В. О. Петренко, ефективність захисту прав у сфері оборони залежить не лише від імперативних заборон, а й від створення умов для легальної реалізації інтелектуального потенціалу. Якщо військовослужбовець не бачить легального шляху отримати винагороду за своє інтелектуальне досягнення, він може обрати шлях пасивного саботажу (недекларування винаходу) або пошуку незаконних шляхів передачі технології третім особам, що становить пряму загрозу інтелектуальній безпеці держави [2, с. 225].

Цей дисбаланс стає ще більш очевидним на фоні запровадження спеціального правового режиму для підприємств оборонно-промислового комплексу – Дефенс Сіті [15, ст. 36]. Згідно з Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки підприємств оборонно-промислового комплексу» від 21.08.2025 № 4577-IX, що набрав чинності у жовтні 2025 року, держава створила спеціальний преференційний режим для оборонних компаній. Резиденти Дефенс Сіті отримують звільнення від податку на прибуток (за умови реінвестування в R&D), земельного податку, а також спрощені митні процедури [10]. Згаданий режим поглиблює контраст диспропорційності: корпоративний сектор отримує податкові пільги, дерегуляцію та стимули для збереження та розвитку інтелектуального капіталу в межах приватної власності (або державно-приватного партнерства), в той час як у військовому секторі автори-військовослужбовці підпадають під дію Закону № 4585-IX, який, запроваджує імперативну модель переходу прав до держави без гарантованої винагороди.

Цей факт, на наш погляд, є ще одним свідченням дихотомії нового регулювання щодо фізичних осіб – військовослужбовців порівняно з юридичними особами – резидентами Дефенс Сіті.

Критичний аналіз механізмів реалізації нових норм виявляє суттєві ризики для авторів-військовослужбовців, на що, зокрема, звертало увагу і Головне науково-експертне управління. Найбільш суперечливим є визначення «службового» об'єкта, яке допускає використання конструкції «та (або)» щодо критеріїв створення. Як зазначено у висновку Головного науково-експертного управління, це створює небезпечний прецедент, коли об'єкт може бути визнаний службовим, навіть якщо він створений не у

зв'язку з виконанням обов'язків, а лише з використанням «досвіду, отриманого під час проходження військової служби» [3, с. 5]. Такий підхід порушує принцип прямого причинно-наслідкового зв'язку та створює загрозу необґрунтованого привласнення державою результатів творчої діяльності, здійсненої військовим у вільний час.

Також прийнятий підхід створює дискримінаційні умови та може мати демотивуючий ефект. Головне науково-експертне управління у своїх висновках прямо застерігає, що обмеження майнових прав без належної компенсації «може негативно впливати на мотивацію військовослужбовців на створення таких об'єктів» [3, с. 3]. Це, у свою чергу, створює ризик, що талановиті інженери будуть приховувати свої винаходи або оформлювати їх на третіх цивільних осіб, щоб уникнути дії жорсткого державного регулювання, що, на нашу думку, може призвести до блокування можливості офіційного масштабування технологій, їх експорту та стандартизації за нормами НАТО.

Також доцільно врахувати до пропозиції В. С. Дмитришина, який наголошує на необхідності укладення окремих договорів між сторонами щодо виплати винагороди, навіть якщо перехід прав відбувається автоматично [4, с. 31].

Науковець пропонує модель, де факт створення службового об'єкта фіксується документально, і на підставі цього, згідно з внутрішнім положенням, виплачується винагорода. Для військовослужбовців це може бути реалізовано через систему «бойових премій» за створення раціоналізаторських пропозицій. В. С. Дмитришин також радить включати до контрактів розділи про конфіденційність [4, с. 32], що підвищить правову обізнаність військових, які часто не усвідомлюють цінності своїх розробок.

Висновки. Військова служба є специфічною публічно-правовою підставою виникнення прав на об'єкти інтелектуальної власності, що об'єктивно унеможливорює застосування класичних приватно-правових конструкцій спільної власності «працівник – роботодавець». Встановлення державної власності на військові розробки є виправданим з точки зору національної безпеки. Проте, закріплена у 2025 році модель переходу майнових прав державі без одночасного законодавчого закріплення механізму виплати справедливої винагороди за створені об'єкти інтелектуальної власності військовослужбовцям створює дисбаланс інтересів.

Вважаємо за доцільне створення спеціальної Агенції оборонних інновацій або наділення повноваженнями існуючої структури (наприклад, Фонду розвитку інновацій (Brave1), Центрального управління інноваційної діяльності Збройних Сил України чи Центру інновацій та розвитку оборонних технологій, Управління з питань інтелектуальної власності Міноборони).

Серед основних завдань, новоствореної Агенції (або існуючого підрозділу чи структури) має стати всебічна підтримка і забезпечення прав та інтересів військовослужбовців, зокрема: забезпечення патентного пошуку та оформлення заявок для військовослужбовців, ведення реєстру військових інновацій, маркетинг технологій та пошук ліцензіатів серед приватних виробників, юридичний супровід ліцензійних договорів, адміністрування виплат, виявлення та попередження внутрішніх та зовнішніх загроз інтелектуальній безпеці. Це дозволить розвантажити бойові підрозділи від невласливої їм адміністративної роботи і у подальшому оптимізувати процес комерціалізації прав на результати інтелектуальної діяльності. В межах поставлених перед Агенцією завдань слід

передбачити також моніторинг використання службових творів, щоб унеможливити їх привласнення третіми особами ще на етапі розробки до офіційної реєстрації.

Вирішення зазначеної проблематики потребуватиме застосування комплексного підходу, який буде виходити за межі суто адміністративного примусу. Спираючись на концепцію О. Б. Бутнік-Сіверського, доцільно говорити про необхідність формування повноцінного *економіко-правового механізму* захисту прав інтелектуальної власності у сфері безпеки і оборони.

До того ж, забезпечення прозорого механізму передачі прав від держави (як власника) до виробничих підприємств оборонно-промислового комплексу дозволить уникнути «розриву» інноваційного циклу, коли технологія юридично закріплена за військовою частиною, але не може бути впроваджена у серійне виробництво через бюрократичні перепони в ліцензуванні.

У зв'язку з вищенаведеним, у подальшому доцільно було б визначити методологію справедливої винагороди: встановити залежність розміру винагороди військовослужбовця від характеру використання об'єкта. Якщо винахід використовується виключно для внутрішніх потреб Збройних Сил України – виплачується фіксована одноразова сума (премія). Якщо ж технологія (наприклад, подвійного призначення) ліцензується державою для виробництва приватним сектором або на експорт – автор має отримувати законодавчо гарантований відсоток від роялті (паушального платежу), отриманого державою.

Вбачається, що для розробки ефективної моделі виплати справедливої винагороди військовослужбовцям за створені ними об'єкти інтелектуальної власності в Україні варто врахувати досвід, напрацьований у цій

сфері країнами-партнерами, які мають розвинені системи Military Tech, зокрема, США, Великої Британії та країн Європейського Союзу.

Таким чином, вищенаведений аналіз дозволяє стверджувати, що сталий розвиток інновацій у зазначеній сфері неможливий без дотримання принципів інтелектуальної безпеки. Ефективний механізм визнання майнових прав інтелектуальної власності має не лише фіксувати належність активу державі, але й дотримуватись гарантій у забезпеченні прав його творця – військовослужбовця. Впровадження запропонованих заходів дозволить трансформувати нове законодавство з інструменту «відчуження» на інструмент стимулювання, забезпечивши взаємодію між інтересами національної безпеки та правами військовослужбовців.

Література:

1. Андрощук Г. О. Комерціалізація технологій подвійного призначення: досвід США. Теорія і практика інтелектуальної власності, 2013. № 1. С. 51–65.
2. Бутнік-Сіверський О. Б., Петренко В.О. Захист прав інтелектуальної власності у сфері національної безпеки і оборони України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право, 2024. Вип. 84, ч. 1. С. 217–229.
3. Висновок Головного науково-експертного управління на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку із проходженням військової служби» (реєстр. № 13111) від 01.04.2025. Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56006> (дата звернення: 17.11.2025).
4. Дмитришин В.С. Набуття та передання прав на службові об'єкти інтелектуальної власності. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2022. Випуск 2(54). С. 26–32.

5. Заїківський О. Б., Оністрат О. А. Нормативно-правове забезпечення захисту інтелектуальної власності у сфері оборони. Інтелектуальна власність в Україні, 2021, № 6. С. 34–42.

6. Інтелектуальна власність як складова системи забезпечення національної безпеки: монографія; за наук. ред. О. Б. Бутнік-Сіверського. Київ: Інтерсервіс, 2023. 530 с.

7. Кординець А. О. Службові твори: проблеми правового регулювання. Право України, 2018, № 3. С. 112–119.

8. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 21.11.2025).

9. Марченко О. С. Інтелектуальна безпека у вимірі економіки знань. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право, 2012, № 1 (8). С. 270–280.

10. Перевалова Л. В., Окладна М. Г. Проблеми захисту інтелектуальної власності в системі економічної безпеки підприємства / Л. В. Перевалова, // Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – 2016. – № 13 (1185). – С. 20–23.

11. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 № 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 21.11.2025).

12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку із проходженням військової служби: Закон України від 21.08.2025 № 4585-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4585-20> (дата звернення: 17.11.2025).

13. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки підприємств оборонно-промислового комплексу: Закон України від 21.08.2025 № 4577-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4577-20#Text> (дата звернення: 20.11.2025).

14. Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо майнових прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку із проходженням військової служби:

проект Закону України від 17.03.2025 № 13110. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56004> (дата звернення: 17.11.2025).

15. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 30.11.2025).

16. Шимон С.І., Лупало О.А. Правовий режим службового твору як об'єкта авторських прав: законодавчі новели. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 1. С. 156–159.

References:

1. Androshchuk H. O. Komertsializatsiia tekhnolohii podviinoho pryznachennia: dosvid SSHA. Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti, 2013. № 1. S. 51–65.

2. Butnik-Siverskyi O. B., Petrenko V.O. Zakhyst prav intelektualnoi vlasnosti u sferi natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Seriia: Pravo, 2024. Vyp. 84, ch. 1. S. 217–229.

3. Vysnovok Holovnoho naukovo-ekspertnoho upravlinnia na proiekt Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo prav intelektualnoi vlasnosti na obiekty, stvoreni u zviazku iz prokhodzhenniam viiskovoi sluzhby» (reiestr. № 13111) vid 01.04.2025. Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/5600> (data zvernennia: 17.11.2025).

4. Dmytryshyn V.S. Nabuttia ta peredannia prav na sluzhbovi obiekty intelektualnoi vlasnosti. Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo. 2022. Vypusk 2(54). S. 26–32.

5. Zaikivskyi O. B., Onistrat O. A. Normatyvno-pravove zabezpechennia zakhystu intelektualnoi vlasnosti u sferi oborony. Intelektualna vlasnist v Ukraini, 2021, № 6. С. 34–42.

6. Intelektualna vlasnist yak skladova systemy zabezpechennia natsionalnoi bezpeky: monohrafiia; za nauk. red. O. B. Butnik-Siverskoho. Kyiv: Interservis, 2023. 530 s.

7. Kodynets A. O. Sluzhbovi tvory: problemy pravovoho rehuliuвання. Pravo Ukrainy, 2018, № 3. S. 112–119.

8. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia: 21.11.2025).

9. Marchenko O. S. Intelktualna bezpeka u vymiri ekonomiky znan. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho». Seriia: Ekonomichna teoriia ta pravo, 2012, № 1 (8). S. 270–280.

10. Perevalova L. V., Okladna M. H. Problemy zakhystu intelektualnoi vlasnosti v systemi ekonomichnoi bezpeky pidpryemstva / L. V. Perevalova, // Visnyk NTU «KhPI». Seriia: Tekhnichniy prohres ta efektyvnist vyrobnytstva. – 2016. – № 13 (1185). – S. 20–23.

11. Pro viiskovyi oboviazok i viiskovu sluzhbu: Zakon Ukrainy vid 25.03.1992 № 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (data zvernennia: 21.11.2025).

12. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo prav intelektualnoi vlasnosti na obiekty, stvoreni u zviazku iz prokhodzhenniam viiskovoi sluzhby: Zakon Ukrainy vid 21.08.2025 № 4585-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4585-20> (data zvernennia: 17.11.2025).

13. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakoniv Ukrainy shchodo pidtrymky pidpryemstv oboronno-promyslovoho kompleksu: Zakon Ukrainy vid 21.08.2025 № 4577-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4577-20#Text> (data zvernennia: 20.11.2025).

14. Pro vnesennia zmin do Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy shchodo mainovykh prav intelektualnoi vlasnosti na obiekty, stvoreni u zviazku iz prokhodzhenniam viiskovoi sluzhby: projekt Zakonu Ukrainy vid 17.03.2025 № 13110. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56004> (data zvernennia: 17.11.2025).

15. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (data zvernennia: 30.11.2025).

16. Shymon S.I., Lupalo O.A. Pravovyi rezhym sluzhbovoho tvoriv yak obiekta avtorskykh prav: zakonodavchi novely. Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal. 2023. № 1. S. 156–159.

Honchar A.A. Specifics of recognizing property rights to intellectual property objects created by military personnel. – Article.

The article provides a comprehensive theoretical and legal analysis of the transformation in the mechanism for acquiring proprietary rights to objects of intellectual property that occurred in 2025. The study examines legislative developments, particularly the Law of Ukraine «On Amendments to Certain Laws of Ukraine Regarding Intellectual Property Rights to Objects Created in Connection with Military Service» dated August 21, 2025, No. 4585-IX, and amendments to the Civil Code of Ukraine.

It has been established that the legislator has introduced a mandatory model for the transfer of proprietary rights to the state: henceforth, rights to objects created by military personnel in connection with the performance of official duties transfer to the state automatically (ipso jure) at the moment of creation. This eliminates the need for additional alienation agreements and resolves the issue of bureaucratic hurdles under martial law.

The author conducts an in-depth comparative analysis of the legal nature of labor relations versus military service relations. It is demonstrated that the key distinction lies in the volitional aspect: whereas in labor relations the performance of an official assignment is based on voluntary consent (employment contract), in military relations it constitutes the execution of a mandatory order from a commander under the threat of criminal liability. This precludes the application of the presumption of joint ownership of intellectual property objects, which is characteristic of labor law. The article substantiates the doctrinal approach regarding the state's original acquisition of rights to military intellectual property objects.

A significant conflict is identified between the new regulation and Article 41 of the Constitution of Ukraine regarding the restriction of a person's right to possess, use, and dispose of the results of their intellectual activity: total alienation of rights without a legislatively established mechanism for fair compensation creates risks of disrupting the balance of interests and may lead to the demotivation of personnel.

Special attention is paid to the issue of disparity in incentivizing innovation. The study analyzes the

contrast between the strict administrative regulation of the rights of individual military personnel and the liberal tax and regulatory regime for legal entities that are residents of Defence City. It is revealed that such asymmetry of incentives may lead to an outflow of intellectual capital from the military and the «shadowing» of developments. The article proposes ways to improve legislation to ensure a balance between national security interests and the rights of military authors.

Keywords: *intellectual property, proprietary rights, military personnel, service invention, national security, technology transfer, fair remuneration, Defence City.*

Авторська довідка

Гончар Андрій Анатолійович – аспірант Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України, ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1367-4512>

Науковий керівник

Булат Євгенія Анатоліївна – доктор юридичних наук, старший дослідник, провідний науковий співробітник відділу приватноправових досліджень Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3364-7567>

Дата подання статті 30 листопада 2025 р.